

Atatürk ve Yabancı Dil Eğitimi

Y. Doç. Dr. Erdal CEYHAN(*)

A. Giriş

Atatürk'le ilgili bir çok gerçek üzerinde şimdiye kadar çok değişik makaleler, yazılar yazılmış; onun dil, edebiyat, eğitime ilişkin görüşleri ortaya konmuştur. Fakat Atatürk'ün diğer diller karşısındaki tutumu, belli başlı makale boyutları içinde şimdiye kadar incelenmemiştir.

Atatürk devam ettiği okullarda hangi yabancı dilleri öğrenmiştir? Bu dilleri hangi derecede kullanmıştır? Batı dillerine ve diğer dillere karşı tutumu ne olmuştur? Bütün bunlar eğitim ve dilbilim açısından incelenmesi gereken sorulardır?

Atatürk'ün 1981'de doğduğu şehir olan Selanik'de o tarihlerde oldukça büyük bir Rum nüfusu yaşıyordu. Atatürk bir Türk mahallesinde yaşamasına karşın belki de bir çok Rum arkadaşı olmuştur. Çiftlikte kaldığı zamanlarda Rum yazıcı Karabet Efendi'den biraz okuma, aritmetik dersi almıştı (1). Acaba Atatürk Rumca biliyor muydu, herhangi bir nedenle bu dili kısmen öğrenmiş miydi, bunu bilemiyoruz.

Atatürk'ün okullarda yabancı dil çalışması vardır; bunun dışında kendi kendini yetiştirmesi için özel çabaları vardır ve Türkçe'yi kabayan Arapça-Farsça dillerinin baskısına karşı bir tutumu vardır. Bu tutumları ayrı ayrı incelenmeğe değer.

B. Atatürk'ün Yabancı Dil Öğrenmesi

Atatürk okula Selanik'te Şemsi Paşa özel okulunda başlamıştı. Babasının ölümü üzerine çok sıkıntı çektiler. Bir ara dayılarının kâhyalık ettiği bir çiftlikte barınmak zorunda kaldılar.

Atatürk daha sonra Selanik Askeri Rüştîyesine kaydoldu, 1896 yılında 15 yaşında bitirdiği bu okulda kendisine özel ilgi gösteren öğretmenlerinden biri de Fransızca öğretmeni Yüzbaşı Nakiyüddin Beydir. Atatürk, 22 Eylül 1924 günü Samsun'da öğretmenlerin verdiği bir çayda Nakiyüddin Beyle karşılaşmış ve toplantıda şunları söylemiştir.

(*) G. Antep Ün. Lisan Okulu Öğretim Üyesi.

«Şimdi burada bir yüce kişiye rastladım. O benim Rüştüye birinci sınıfında öğretmenim idi. Bana henüz ilk bilgileri öğretirken gelecek için ilk fikirleri de vermişti. Demek istiyorum ki, ilk ilham ana baba kucağından sonra okuldaki eğitimcinin dilinden, vicdanından, terbiyesinden alınır» (2).

«Selanik Askeri Rüştüyesinde 1908'de Meşrutiyetin ilanına kadar 20 yıl Fransızca öğretmenliği yapan Nakıyüddin Bey, bir yandan geleceğe ilişkin düşünceler verirken diğer yandan da «Sen bu Fransızca'nın peşini bırakma» öğüdünde bulunmuştur» (3).

1. Manastır Askeri İdadisi

Mustafa Kemal, Selanik Askeri Rüştüyesini bitirdikten sonra Lise öğrenimi için 1895 yılında Manastır Askeri İdadisine gitmiş, burada yatılı öğrenim yapmıştır.

Mustafa Kemal, Manastır Askeri İdadisinde iken Fransızca'dan «geri» olduğunu, Fransızca öğretmenin kendisi ile «çok meşgul olduğunu», kendisine «acı ihtarlarda bulunduğunu, bunların da gücüne gittiğini» söylemektedir. Bu duruma bir çare aramış ve tatilde Selanik'e dönünce, 1888'de kurulmuş olan **Colleges des Freres de la Salle** okulunun özel derslerine iki üç ay kadar devamlı Fransızcasını takviye etmiştir.

Bu özel derslerde Mustafa Kemal'in öğretmenlerinden biri Frere Rodriguez'dir (1849-1941). Bu kişinin dediğine göre Mustafa Kemal çok ciddi, zeki ve çalışkan, elinde daima kitap bulunan bir gençti ve subay olduktan sonra da zaman zaman kendisinden ders almaya geliyordu.

Mustafa Kemal gerçekten Fransızca öğrenmeye gençlik yıllarında önem vermiştir. O, «Bir kurmay subay mutlaka yabancı dil bilmelidir, bunun aksini düşünmek büyük hatadır,» diyordu.

Ali Fethi adlı bir arkadaşının yardımı ile Manastır İdadisinde iken Voltaire'i, Rousseau'yu, Montexquiex'yu ve ansiklopedistleri okumuş, Fransız devriminin tarihini öğrenmiş, Fransızcasını ilerletmiş, Mirabeau'yu, Robespier'i tanımıştır» (4).

2. Harp Okulu

Mustafa Kemal, Manastır Askeri İdadisini Kasım 1898 de bitirmiş ve İstanbul'a giderek, 13 Mart 1899'da Harp Okulu'na yazılmıştır.

Mustafa Kemal'in Harp Okulu'ndaki Fransızca Öğretmeni Necip Asım Bey'dir (Sonraları İstanbul Üniversitesi Profesörü, Türk Tarih Kurumu üyesi ve Milletvekili olan Necip Asım Yazıksız (1861-1935).

Ali Fuat Cebesoy'la Harp Okulu'nda tanışan Mustafa Kemal, onun Moda'daki Fransız Sen Josef Lisesi'nden geldiğini öğrenince çok sevinmişti. Çünkü ötedenberi bir yabancı dile sahip olmayı büyük bir özlemle istiyordu. Okumak istediği kitapları sözlükle izlemek kendisini yoruyordu. O, batıdan getirilen kitaplardan kendi yurdunda olmayan düşünce hayatını izlemek istiyordu.

Manastır Askeri İdadisinde iken bir sınıf ilersinde olan Ali Fethi'den, Harp Okulu'nda iken Ali Fuat Cebesoy'dan yararlandı. Bundan sonradır ki Mustafa Kemal, Selanik'de edindiği batı gazetelerini okuma zevkine varıyor, dünyadaki deviet şekillerini, milletlerin dün, bugün, yarınina ilişkin kafasında birşeyler toplayarak bunları arkadaşlarıyla tartışmaya başlıyordu. Edindiği Fransızca ile de Harp Okulu'ndaki bir sınıf devresi içinde 70 kişilik sınıfta Fransızcadan ödül olarak çavuş işaretinin üstüne bir de sarı şerit eklemişti.

III. sınıf sonunda yapılan sınavlar sonucunda Mustafa Kemal 10 Şubat 1902'de 55. devre piyade subayları içinde 8. olarak Harp Akademisine geçiyordu. Tam not 45 olduğuna göre, Fransızca'dan 43, Almanca'dan 36 almıştı (5).

3. Harp Akademisi

Mustafa Kemal Akademiye derslere başlamadan önce Selanik'e gitmiş, burada yine boş durmamış, Kolej'deki Fransızca derslerine devam etmiştir. Bu arada Fransızca öğretmeninden İstanbul'da kendisine ders verebilecek bir madamın adresini de alarak İstanbul'a dönmüştü.

O zaman hafta tatilleri Cuma günü idi. Harp Akademisi'ne Perşembe günü öğleden sonra okullar tatil olur, Cuma akşamları ezandan bir saat önce okulda toplanılırdı Her Cuma akşamı sınıfın kapısı kapatılır, Mustafa Kemal kürsüye çıkar, Figaro gazetesinden veya İttihatçıların Paris'teki yayınlarından öğrendiklerini bir konferans gibi arkadaşlarına anlatırdı.

Mustafa Kemal'in Harp Akademisi'ndeki sınavları 11 Ocak 1905'de son bulmuş, Fransızca'dan 38, Almanca'dan 42 almıştı (6).

C. Atatürk'ün Yolculukları

Mustafa Kemal üç kısa yolculukla Avrupayı görmüştür. 1910'da askeri bir manevrayı izlemek için Fransa'ya, Alman İmparatoru Kaiser Wilhelm'in daveti üzerine Almanya'ya ve tedavi için de Avusturya'ya gitmiştir. Bu kısa yolculuklar, oradaki değişik insan ilişkilerini gözlemlemesini sağlamıştır.

1. Almanya Yolculuğu

Atatürk Almanca da biliyordu. Veliâht Vahdettin ile birlikte 15 Aralık 1917'de Almanya'ya gittiğinde, Kaiser Wilhelm'in sofrasına oturmuş ve Ludendorf ile gerçi Fransızca konuşmuş ama, İmparator Ludendorf'a Almanca, kendini kastederek : «Sağdaki adamla konuş» deyince, Ludendorf : «Konuşuyorum» cevabını vermiş. Atatürk bu olayı anlatırken şöyle diyor :

«Bittabi, bu konuşmaları anlayacak kadar Almanca bildiğim için, imparatorun ihtarına ve Ludendorf'un cevabına intikal etmiştir (7). Hindenburg'un da bulunduğu bu toplantıda Atatürk Almanya'nın sa-vaşı kaybetmekte olduğunu söylemekten çekinmemişti.

2. Avusturya Yolculuğu

Atatürk Viyana'ya bir rahatsızlığı dolayısıyla gitmiştir. Karsbad kaplıcalarında Fransızca olarak tuttuğu bir hatıra defterinden söz edilmektedir. Büyük bir olasılıkla bu defterin onnu Karsbad'da özel olarak Fransızca dersi aldığını gösterdiğini Falih Rifki Atay söylüyor (8).

Afet İnan'a göre bu hatıralar Mustafa Kemal tarafından 30 Haziran 1918 Pazar gününden, 27 Temmuz 1918 Cumartesi gününe kadar 5 deftere yazılmıştır.

Bu anıların 13 Temmuz 1918 Cumartesi'den, 14 Temmuz 1918 Pazar'a kadar olan kısmı (s. 94-134) tamamen Fransızca yazılmıştır. Diğer sayfalarda da kısmen Fransızca vardır.

Kendisi Karsbat'ta genellikle Fransızca konuşmayı tercih etmektedir ve bir İsviçreli'den ders almaya başladıktan sonra anılarını o dilde yazmıştır. Bu yazılar üzerinde düzeltmeler vardır.

Bununla birlikte Almanca'yı da konuştuğunu, fakat «arzu ettiği kadar» anlayamadığını hissettiğinden Almanca da ders almaya karar verirse de, gelen kadın öğretmeni beğenmez, ona sorduğu sorular ve ders veriş yöntemi kendisini tatmin etmez. Almancayı günlük hayatta karşılaştıkları ile konuşmakla yetinir. Fakat sonradan ders aldığı da anlaşılıyor. 20 Temmuz'da bu derslere son veriyor (9).

Bütün bu anıların devam ettiği süre içerisinde kendisinin bir takım kitaplar okuduğunu yazıyor, onlardan metinler aktarıyor ve düşüncelerinin çözümlenmesini yapıyor. Örnek olarak ilk okuduğu «Andre Beaumier'in «Revolt» adlı kitabıdır. Buradan bazen metinler vermektedir. M. Prevaut'un cümlelerini tekrar etmektedir.

Bu defterlerin Fransızca bölümleri özellikle çok ilginçtir ve bu bölümlerde ordumuzun son savaşlardaki durumu olağanüstü nesnelikle incelenmektedir. Aynı zamanda duygusal bölümler de yer almaktadır (10).

3. Sofya'dan Mektupları

Mustafa Kemal Sofya'da ataşemiliter iken Balkan Harbinde, Vize savaşında şehit düşen dostu Ömer Lütfi Bey'in aslı İtalyan, ama ailece Türkiye'de yerleşmiş ve Türk uyrukluğuna girmiş olan karısı Corinne'e yazdığı mektuplardan, onun Fransızca'yı iyi bildiği anlaşılmaktadır. Gerçi ilk mektuplarında hafif bir Fransızca acemiliği, imla yanlışları vardır ama, sonraları bu kusurlar, çabucak düzeltilmiş, hem de öylesine ki, Madame Corinne, onun mektuplarını bir başkasına yazdığından bile kuşkulandığını gizlememiştir (11)

D. Fransızca'yı Kullandığı Yerler

Cumhurbaşkanı olduktan sonra da yabancılarla yalnız özel görüşmelerinde değil, gerektiği zaman diplomatik anlaşmalarda da onun bu dili iyi konuştuğunu yakınları hep onamıştır. Cumhuriyet Bayramında, resmi bir akşam ziyafetinde, elçiler arasında bir görüşmede çevirmenin aracılığını beğenmeyerek kendisi atılmış ve,

«Sizler hep Fransızca konuşuyorsunuz, ben de Fransızca biliyorum, şu halde bu dilde konuşalım» demiş ve siyasal bir konu üzerinde çok güzel konuşmuştur (12).

İkinci Balkan Konferansının Ankara'da Büyük Millet Meclisi'ndeki son oturumundaki konuşması da Fransızca yapılmıştır (13).

Pierre Loti'ye Fransızca bir mektup yazmış, bu mektubun Türkçe metni 1922 yılı «Hakimiyet-i Milliye» koleksiyonlarında çıkmıştır. (44).

Atatürk, Almancaya da önem vermiştir. Çankaya'daki kitaplığında bir çok Almanca kitap vardı. «Takımın Muharebe Talimi»ni 1909'da, «Bölüğün Muharebe Talimi» adlı kitabını da 1910'da General Litzman'dan çevirdiği bilinmektedir (15).

Atatürk'ün bazı şiir çevirileri olduğu da bilinmektedir. Fakat bunların hepsi yayınlanmamıştır. Sadi Borak'ın sözünü ettiği bir şiir çevirisi vardır :

«La vie est brève
Un peu de réve
Un peu d'amour
Et puis bon jour.

La vie est vaine
La vie est vaine
Un peu de haine
Un peu d'espair
Et puis bon soir.

Çeviri :

Hayat kısıdır
Biraz hayal
Biraz aşk
Ve sonra allahısmarladık.
Hayat boştur
Biraz kin
Biraz ümit
Ve sonra allahısmarladık. (16)

E. Atatürk'ün Yabancı Dilde Okuma Alışkanlığı

Atatürk'ün özellikle Fransızca'yı iyi bilmesi ona Fransız filozoflarından bazılarını incelemek, anlamak olanağını yaratmıştır. Eski kuşakta kendi kendini yetiştirme alışkanlığının en güzel örneklerinden birisi de Atatürk'tür. Boş zamanlarını en etkili bir biçimde değerlendirdiğini çevresindekilerin anlatımlarından ve anılarından bilmekteyiz. (17).

Atatürk, okumanın, yeni şeyler öğrenmenin, ve batı kaynaklarını yakından izlemenin her zaman en güzel örneklerini vermiştir. Meclis-teki bir konuşmasında :

«...Efendiler, meşrutî kuramı bulan en eski filozofların kuramları ileri sürmek için çalıştıkları esasları inceledim, bunlara nüfuz ettim. Jean Jacques Rousseau'yu baştan sonuna kadar okuyunuz... Ben okudum» demektedir (18).

Atatürk, ömrünün son yıllarında, Alman ve Macar Türkoloji çalışmaları ile ilgili Türk bilim adamlarını, dilcileri sofrasına çağır-mış, dilin eski kaynaklarını araştırmış, gerekenlerin çevirilerini yaptırmış-tı. Önemli saydığı dil yapıtlarını, bir gecede uçaklarla Avrupa'dan getir-tiyor, inceliyor, inceletiyor, bir kaç gün içinde bir sonuca vararak uygulamaya geçiyordu.

Daha ortaöğrenim yıllarında Fransızca'yı çok iyi öğrenen Ata-türk'ün Çankaya Köşkü'ndeki kitaplığında askerlik, hukuk ve tarih ki-taplarının yanı sıra çok sayıda edebiyatla ilgili yapıtlar da vardı. Ölüm döşeğinde geçen son günlerinde bile öyküler ve gezi yapıtları oku-tup dinlediği bilinmektedir (19).

F. 19. Yüzyılın Başında Öğretim Dili

19. Yüzyılın başına gelinceye kadar Osmanlı İmparatorluğunda, devletin genel bir eğitim politikası yoktu. Müslüman halk için açılan medreselerle, mahalle mektebi denilen okullardaki eğitim ve öğretim dinle ilgiliydi. Medreselerde öğretim dili olarak Arapça kullanılıyor, tarih, coğrafya, fen bilimleri, felsefe gibi dersler, en önemlisi de Türkçe okutulmuyordu.

Yönetici sınıf Osmanlıca'yı kullanmaya devam ettikçe halkla arasındaki ayrılığın azalması zordu. 100 yılı bulan Türkçeyi arılaştırma çabalarına karşın, halk, halâ okuduğu gazeteyi, kitabı, yasayı zor anlıyor; hatta yöneticisinin söylediklerinin gerçek anlamını bile pek iyi kavrayamıyordu. Bu dil ayrılığının giderilmesi gereksinmesi en çok ulusal savaş yıllarında kendini duyurmuştu. Ankara hükümetinin amaçlarını halka anlatmak kesin bir zorunluluktur. Bu yüzden Meclisin hazırladığı önemli bildirimlerin tümü, ikinci kez elden geçirilerek halkın anlayacağı bir dile çevriliyor, ondan sonra yayımlanıyor, cami avlularına asılıyordu.

Uluslaşma sürecine giren bütün toplumlar, dillerini de uluslaştırmaya çalışmışlardır. XV. yüzyıldan XIX. yüzyıla değin eşzamanlı olmasa da değişik ülke ve toplumlarda görülen ekinsel bir olgudur bu. Sözelimi İtalya'da da daha XIV. yüzyılın sonunda ulusal duygunun uyanışına tanık oluyoruz. Bu uyanışla birlikte iki dil arasında çok sıkı bir akrabalık bulunmasına karşın, İtalyanca'nın Latinceye karşı savunulduğunu görüyoruz.

Bunun gibi Latince ve Yunancanın etkilerine karşı Fransızca'yı savunma eylemi de XV. yüzyılda başlıyor. Almancada Luther'in halkın diline yaslanarak yaptığı İncil çevirisi, Almanca üzerindeki yabancı dillerin baskısına karşı bilinçli bir tepkidir. Bu tepki inişler çıkışlar göstererek XIX. yüzyılın sonuna değin sürüp gitmiştir (20).

Atatürk, batı uygarlığına açık bir insandı. Batı'nın bir çok yönden bizden ilerde olduğunu görüyor. Her türlü geriliğimizin temelinde bilimsel ve teknik bakımdan geri olmamızın bulunduğunu tekrar tekrar belirtiyordu. Bir konuşmasında şöyle diyor :

«İleri ve uygar bir ulus olarak çağdaş uygarlık alanı ortasında yaşayacağız. Bu da ancak, ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız, ve ulusun her insanının kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur. Dünyada her şey için, uygarlık için, hayat için, başarı için en gerçek uyarıcı ilim ve fendir. İlim ve fenin dışında uyarıcı aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir» (21).

Yabancı dil öğrenmeye bir bakıma zorunluyuz. Çünkü bilim ve teknoloji de batı ülkeleri ile oldukları için onların yapıtlarını anlayabilmemiz, gerekli ilişkileri kurabilmemiz için batı dillerini öğrenmemiz gerekmektedir. Atatürk bir başka yerde şunları söylüyor :

«Sürekli olarak silahla uğraşma, düşmanlık duyguları yüzünden Batının yenilikleriyle ilgilenmeme, gerilememizdeki etkenlerin diğer önemli bir nedenini oluşturur» (22).

Fakat Atatürk, bilimde yalnız aktarmacılık taraftarı da değildir. Sadece çeviriyle, bilim yapılamıyacağını özel sohbetlerinde açıkça söylemektedir :

Örneğin, 19-20 Ağustos 1932 gecesinde, Yalova Köşkünde Afet İnan, Yusuf Akçura, Reşit Galip, Celal Sahir ve Şevket Aziz Kansu'nun bulunduğu bir akşam yemeğinde, «Darülfünun» (üniversite) reformundan söz açıp, eliyle Şevket Aziz Kansu'yu göstererek demiştir ki :

«Üniversitede, Doktor Bey gibi birinci elden araştırma yapanları profesör görmek istiyorum». Sonra da sözü Reşit Galip'e yöneltmiş :

«İlim tercüme ile olmaz, tetkikle olur. Doktor Bey nası memleket malzemesini tetkik ederek ilim yapmışsa, ben de senden böyle ilim adamları almanı istiyorum» (23).

G. Arapça-Farsça'ya Karşı Yeni Bir Alfabe

İmparatorlukta 600 yılı aşkın bir süredir kullanılan Arapça asıllı alfabe batı dillerinin öğrenilmesini her zaman zorlaştırmıştı. Çünkü bütün büyük batı dilleri yazı dili olarak Latin alfabesini kullanıyorlardı. Latin alfabesi Türkçe'ye çok daha yakın, uyumlu bir alfabeydi. Oysa Arapça alfabe Türkçe ses ve sözdizimine oldukça ters düşen bir yapıdaydı. Onun için öğrenilmesi ve kullanılması oldukça güçtü.

Atatürk daha 1907 yıllarında, genç bir kurmay subayken, geleceğe dönük köklü tasarımlarını dile getirirken şöyle diyordu :

«Kadın ve erkek arasındaki farkları silerek yeni bir sosyal düzen kurmalıyız. Batı medeniyetine girmemize engel yazıyı atarak, Latin kökünden bir alfabe seçmeli, kılık kıyafetimize kadar her şeyimizle batılılara uymalıyız. Emin olun bunların hepsi bir gün olacaktır» (24).

Atatürk, doğudan batıya yönelme atılımlarını yaparken kabulünü düşündüğü Latin alfabesinin Türklerin, günün koşullarına göre, değiştirebildikleri dördüncü alfabe olduğunu kesinlikle biliyordu.

Atatürk'ten önce batılılaşmak çabasında olan bazı Türk aydınları öğrendikleri Fransızcanın etkisiyle zaten Latin alfabesini tanımışlardı. Geniş halk toplulukları ise okuma yazma bilmedikleri için Arap harflerine de bağlı değillerdi.

Atatürk yeni bir alfabenin özlemi içindeydi bunun için önde gelen dil uzmanlarıyla bir çok toplantılar yapmış sonuçta yeni alfabenin biçimi kararlaştırılmıştı.

28 Ekim 1928'de Milli Eğitim Bakanlığı bir genelge ile dilimizden Arap ve Acem kültürünü kaldıracak bütün öniemleri aldığını bildiriyordu.

Ekim 1928'den itibaren ortaokullarda liselerde derslere yeni alfabe ile başlanmıştı, Türkçe ve Fransızca dersleri tamamiyle yeni harflerle yapılıyordu.

3.11.1928 günü, Resmi Gazete'de yayımlanan 1353 sayılı yasa ile 1 Ocak 1929'dan itibaren yeni Türk alfabesini yerleştiren hükümler yürürlüğe girmiş oluyordu.

11 Kasım 1929 gününün gazeteleri, okullardan Arapça, Farsça derslerinin kaldırılması için Meclis'e 10 Kasım'da önerge verildiğini yazıyorlardı. Bu dersler liselerden 1 Eylül 1929'da kaldırılmıştır (25).

H. Yabancı Terimler Karşı Önlemler

Türkçe, yüzyıllarca Arapça-Farsça'nın etkisiyle kendi terimlerini yaratma gücünü yitirmiş, geniş ölçüde bu dillerden terim yönünden yararlanmıştı. Oysa artık batı dilleri bilimsel alandaki üstünlükleriyle Türkçe'ye terimsel yönden bir çok yeni kelime veriyordu. Türkçe bu gidişle tanınmaz bir hale geliyordu.

Bir dilin çatısı terimdir, denilebilir. Terim dışında kalan sözler, çatının bir bakıma dolgularıdır. Terimlerimiz kendi dilimize dayanmaz, ondan çıkarılmazsa, hiç bir zaman bilim kavranamaz, kolayca sindirilemez, dolayısıyla da bilimsel konuların da anlaşılması uzun zaman alır.

Atatürk'ün bu konudaki tutumu kesindir : «Başka dillerdeki her bir söz için en az bir sözcük bulunmalıdır» (26) demektedir.

Yeni Türk alfabesi hazırlanırken kimi Arapça sözcüklerin doğru yazılıp okunabilmesi için alfabeğe birkaç harf daha eklenmesini öneren uzmanlara «Lisanımıza karışmış ve fakat atılması zaman meselesi olan yabancı kelimelerin hatırı için Türk alfabesine harfler ilavesini asla münasip görmem» (27) demektedir.

Atatürk sürekli olarak Dil Kurultaylarıyla ilgilenmiş bunların sonuçlarını izlemiştir. 1936'da toplanan 3. Dil Kurultayına Türkçeleştirilmiş 6000 terim götürülmüştür. Kurultay, çok beğendiği bu çalışmaların sürdürülmesini, genişletilmesini ve okul kitaplarının bu terimlerle yazılmasının sağlanmasını dilemiştir. Bu dilek, Atatürk'ün baştan beri gösterdiği ilgi ile iki yıl içinde yerine getirilmiş, büyük önderin ölümünden 10 gün önce Büyük Millet Meclisi'nde okunan söylevinde şu sözlerle belirtilmiştir :

«Dil Kurumu, en güzel ve en feyizli bir iş olarak türlü ilimlere ait Türkçe terimleri tesbit etmiş ve bu suretle dilimiz, yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır. Bu yıl, okullarımızda tedrisatın Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olmasını kültür hayatımız için mühim bir hadise olarak kaydetmek isterim» (28).

1. Batı Dillerinden Başka Dillere Karşı Tutumu

Atatürk, Türk ulusunun sınırları içinde Türkçe konuşulmasını, Türkçenin sözcük dağarcığı ve terimleri bakımından zengin bir dil olmasını, Doğu kültürünün araçları olan Arapça ve Farsça'nın şimdilik etki alanının dışına atılmasını, Batı dillerinin daha yaygın olarak öğrenilmesini fakat buna karşılık Türkçe'nin bağımsızlığına dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Bunun için bir çok deyişleri vardır :

«Milli hfs ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla işlensin».

Diğer bir yerde ise şunları söylemektedir :

«Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır» (29).

O sıralarda yurt içinde milli dil birliğinin tam anlamıyla sağlanamamış olması da Atatürk'ü üzmektedir. Adana Türk Ocağı konuşması şöyledir :

«Milliyetin çok açık özelliklerinden biri de dildir. Türk milletindenim diyen insan her şeyden önce ve behemahal Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk toplumuna mensup olduğunu iddia ederse buna inanmak doğru olmaz. Halbuki Adana'da Türkçe konuşmayan 20 binden fazla vatandaş vardır. Eğer Türkocağı buna müsamaha gösterirse, gençler ve siyasi, içtimai bütün kuruluşlar

bu durum karşısında duygusuz kalırlarsa en aşağı yüzyıldanberi devam edegelen bu durum daha yüzlerce yıl devam edebilir» (30).

Atatürk, 21-24 Mart 1930 tarihleri arasında bir Alman gazetesi olan Vossigche Zeitung yazarına, Almanca verdiği bir demeçte şöyle diyor :

«Ahiren Kuranın tercüme edilmesini emrettim. Bu da ilk defa olarak Türkçeye tercüme ediliyor. Muhammed'in hayatına ait bir kitabın tercüme edilmesi için de emir verdim (31).

Atatürk'e göre öğrenmek için anlamak gerekti. Kuran Arapça yazılmıştı. Bir üstün yapıttı. Fakat üstünlüğü anlaşılmıyordu, çünkü dili Arapça idi ve okullarda öğretilen Arapça, yapının üstünlüğünü anlamaya yetmiyordu.

Sonuç

Mustafa Kemal Atatürk kazandığı eşsiz başarılarının yanında Türkiye Cumhuriyeti'ni batı uygarlığına açan insandı. Kendisi birçok yabancı dili öğrenmek için ömür boyu çalışmıştı. Fakat dilimizi, eğitimimizi de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak için gerekli tedbirleri önermişti. Bilimi, tekniği öğrenmek için dış ülkelere açılmanın, dil öğrenmenin önemini biliyordu ve ömrü boyunca sahip olduğu yabancı dilden kitaplarına notlar düşüp durmuştu.

Şimdi yabancı dil eğitimi bir kaos içindedir. Yabancı dil eğitiminin Türkiye'nin geleceği için ne demek olduğunun hesaplaşması açıkça yapılmalıdır. Bir yabancı dil eğitim felsefesi ve politikası oluşturulmalıdır. Her şeyden önce yabancı dil eğitimi yabancıların ellerine ve insiyatiflerine bırakılmamalıdır. Bu da ancak kendi eğitimcilerimize güvenmekle olur.

KAYNAKÇA

1. Falih Rıfkı Atay. **Çankaya**. İstanbul : Bateş, 1980, s. 23.
2. Yahya Akyüz. «Atatürk'ü Yetiştiren Öğretmenlerden Birkaçı,» **Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu**, Ankara : A.Ü. Eğitim Fak. Yay. 92, 1981, s. 113.
3. Akyüz. Aynı, s. 196.
4. Akyüz, Aynı, s. 116.
5. Kemal Zeki Gençosman. **Atatürk Ansiklopedisi**. May Yayınları, Cilt 1, 1971, s. 96.
6. Gençosman. Aynı, s. 96.
7. İlhan Başgöz; H.E. Wilson. **Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk**. s. 185.

8. A. Afetinan. «Atatürk'ün Viyana Karsbat Hatıraları,» **Atatürk Konferansları III, 1969**, Ankara : Türk Tarih Kurumu, 1970, s. 19.
9. A. Afetinan. Aynı, s. 192.
10. A. Afetinan. Aynı, s. 19.
11. Melahat Özgü. «Atatürk İlim ve İrfan Yolunda,» **Atatürk'e Sevgi**. Türk Dil Kurumu Yayınları : 339, 1972, s. 15.
12. Özgü. Aynı, s. 15.
13. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, s. 268.
14. Sadi Borak. «Atatürk'ün Özel Mektupları,» Hakimiyet-i Milliye Koleksiyonu (1922), Varlık Yayınları, 18.
15. A. İnan. **Atatürk'ün Askerliğe Dair Eserleri**. Ankara : T. İş Bankası, Atatürk ve Devrim Serisi, Cilt 8.
16. Sadi Borak. **Atatürk ve Edebiyat**. İstanbul : Varlık Yayınevi. No: 28, 1972, s. 12.
17. Mahmut Tezcan. «Sosyoloji Açısından Atatürk,» **Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu**. Ankara : A.Ü. Eğt. Fak. Yay. 92, 1981, s. 27.
18. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s. 216.
19. Afet İnan, «Atatürk'ün Karakteri Hususiyetlerinden Birkaç Örnek ve Onun Son Günleri,» **DTCF Fakültesi Dergisi**, VIII/3, sö 342.
20. Emin Özdemir. «Atatürk'ün Dil Savaşı,» **TDD**, 353, Mayıs 1981, s. 691.
21. Hasan Ali Koçer. Önver. (1), s. 64.
22. Şerafettin Turan. «Atatürkçülük,» **Türk Dili Dergisi**, 353, Mayıs 1981, s. 653.
23. Melahat Özgü. «Atatürk İlim ve İrfan Yolunda,» **Atatürk'e Sevgi**, Ankara : TDK Yayınları, 339, 1972, s. 15.
24. Cahit Kavcar. «Atatürk'ün Kültürel Alanda Yaptığı Yenilikler,» **A.Ü. E. Fak. Dergisi**, Ankara, 14/1-2, 1981, s. 31.
25. Sami N. Özerdim. **Yazı Devriminin Öyküsü**, Ankara : T.D.K. Yay. 453, 1978.
26. Nurettin Ergen. «Atatürk'ün Dil-Yazın Alanına İlişkin Türk Gençliğine Verdiği Buyruklar,» **Eğitim ve Bilim Dergisi**, 29 Ocak 1981., s. 40.
27. Ömer Asım Aksoy. «Atatürk'ün Dilimize Kazandırdığı Güç,» **T.D. Dergisi**, 353, Mayıs 1981, s. 668.
28. Ö.A. Aksoy. Ön. ver. s. 668.
29. Cahit Kavcar. Ön. ver. (1), s. 158.
30. Mehmet Önder «Adana Türk Ocağı Konuşması, 17 Şubat 1931», **Atatürk'ün Yurt Gezileri**. Ankara : Türkiye İş Bankası Yayınları : 159-1975.
31. Melahat Özgü. Ön. ver. s. 16.